

Cite: Novak, Iryna, & Zhuk, Inesa (2023). Hlobalni sotsialni ryzyky u sferi pratsi: brak gidnoyi zainiastosti v Ukraini [Global Social Risks in the Field of Labor: Lack of Decent Employment in Ukraine]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika - Demography and Social Economy*, 2 (52), 110-130. <https://doi.org/10.15407/dse2023.02.110>

<https://doi.org/10.15407/dse2023.02.110>

УДК 314/316+331.5/2

JEL Classification: J23

ПРИНА НОВАК, канд. екон. наук, пров. наук. співроб.

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України
01032, Україна, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60

E-mail: novak20@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-4579-2470

Scopus ID: 57222406264

ІНЕСА ЖУК, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України
01032, Україна, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60

E-mail: zhukinna78@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0840-8751

ГЛОБАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ПРАЦІ: БРАК ГІДНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню гідної зайнятості в Україні в контексті глобальних соціальних ризиків у сфері праці. На основі узагальнення підходів до розуміння глобальних ризиків, концепцій гідної праці та сталого людського розвитку розглянуто брак гідної зайнятості як один з проявів кризи у сфері зайнятості, якій притаманні стагнація заробітної плати, зростання безробіття та неповної зайнятості, географічні або галузеві невідповідності між попитом і пропозицією робочої сили тощо. Метою даної статті є дослідження гідної зайнятості в Україні в контексті глобальних соціальних ризиків у сфері праці, визначення основних проблем, що спричиняють брак гідної зайнятості, вирішення яких є необхідним для забезпечення сталого людського розвитку та повного відновлення країни, реалізації перспектив європейської інтеграції. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні методологічного підходу до дослідження гідної зайнятості в контексті глобальних соціальних ризиків у сфері праці на

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

© Publisher PH «Akademperiodyka» of the NAS of Ukraine, 2023. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

основі аналізу таких її складових, як неадекватна зайнятість, вимушена неповна зайнятість з економічних причин і неформальна зайнятість. Для досягнення мети застосовані методи дослідження: порівняльного та статистичного аналізу даних, графічного методу подання результатів — для кількісного оцінювання та дослідження гідної зайнятості; методів системного підходу, логічного аналізу, індукції та дедуції, узагальнення й аналогії — при обґрунтуванні й розробці методологічного підходу до дослідження гідної зайнятості в Україні в контексті глобальних соціальних ризиків у сфері праці. На основі національних даних статистичних спостережень підприємств з питань статистики праці, а також вибіркового обстеження робочої сили, проаналізовані динаміка неадекватної зайнятості, вимушеної неповної зайнятості з економічних причин і неформальної зайнятості, зокрема у галузевому та регіональному розрізах. Встановлено, що основними проблемами, які спричиняють брак гідної зайнятості в Україні, є: збільшення неадекватної зайнятості з низьким рівнем оплати праці в сільському, лісовому та рибному господарстві, а також сфері надання послуг, інформації та телекомунікацій; високий рівень вимушеної неповної зайнятості в промисловості та збільшення втрат робочого часу попри подолання наслідків впливу пандемії COVID-19; відсутність вибору на нижньому рівні входження до неформального ринку праці для сільських жінок, молоді та людей пенсійного віку.

Ключові слова: гідна зайнятість, глобальні соціальні ризики, неадекватна зайнятість, вимушена неповна зайнятість з економічних причин, неформальна зайнятість, сталий людський розвиток.

Актуальність. Світовий економічний форум (*World Economic Forum*) описує глобальний ризик як невизначену подію або умову, що в разі її реалізації може викликати значні негативні наслідки для кількох країн або галузей протягом наступного десятиріччя. В щорічному звіті *The Global Risks Report* до глобальних соціальних ризиків віднесена криза у сфері зайнятості (*Employment crises*), якій притаманні стагнація заробітної плати, зростання безробіття та неповної зайнятості, географічні або галузеві невідповідності між попитом і пропозицією робочої сили тощо [1, с. 75].

Глобальні ризики у сфері праці виникають за наявності обмежень з боку попиту на працю та її пропозиції, а також через брак гідної зайнятості. Актуальність дослідження якості зайнятості в Україні зумовлена необхідністю:

- наукового обґрунтування пріоритетних напрямів політики повоєнної розбудови України, зокрема щодо подолання кризи у сфері зайнятості, забезпечення сталого людського розвитку, створення потенціалу протидії для стратегічного реагування на виклики і небезпеки, а також реалізації перспектив європейської інтеграції;

- виконання зобов'язань з реалізації Цілей сталого розвитку для України до 2030 року, зокрема цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню глобальних ризиків присвячені роботи таких учених, як Ш. Авін (Sh. Avin), Б. Вінтл (B. Wintle), М. Ріс (M. Rees) та ін. [2]. Існування феномену неформальної зайнятості вивчається в рамках теорій сегментів або подвійності (ду-

альності) ринків праці (*market segmentation*) [3, с. 13—28] та відносних (порівняльних) переваг (*comparative advantage*) [4]. Водночас неадекватна зайнятість і вимушена неповна зайнятість залишаються недостатньо дослідженими.

Метою даної статті є дослідження гідної зайнятості в Україні в контексті глобальних соціальних ризиків у сфері праці, визначення основних проблем, що спричиняють брак гідної зайнятості, вирішення яких є необхідним для забезпечення сталого людського розвитку та повоєнного відновлення країни, реалізації перспектив європейської інтеграції.

Новизна статті полягає в обґрунтуванні методологічного підходу до дослідження гідної зайнятості в контексті глобальних соціальних ризиків у сфері праці на основі аналізу таких її складових, як неадекватна зайнятість, вимушена неповна зайнятість з економічних причин і неформальна зайнятість.

Матеріали і методи. Методологічною базою дослідження є праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених, аналітичні матеріали міжнародних організацій. Наукові результати отримані із застосуванням методів порівняльного та статистичного аналізу даних, графічного методу подання результатів — для кількісного оцінювання та дослідження гідної зайнятості, а також методів системного підходу, логічного аналізу, індукції та дедукції, узагальнення й аналогії — при обґрунтуванні й розробці методологічного підходу до дослідження гідної зайнятості в Україні в контексті глобальних соціальних ризиків у сфері праці.

Результати дослідження ґрунтуються на даних державних статистичних спостережень підприємств з питань статистики праці, а також вибіркового обстеження робочої сили, що проводиться Державною службою статистики України.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. В контексті гідної праці [5] аналіз ситуації в сфері зайнятості охоплює:

- наявність неадекватної зайнятості (*inadequate employment*) з низькою оплатою праці (нижче мінімальної заробітної плати);
- існування вимушеної неповної зайнятості (*forced underemployment for economic reasons*) унаслідок перебування працівників у відпустках без збереження заробітної плати (на період припинення виконання робіт), а також переведених з економічних причин на неповний робочий день (тиждень);
- поширення неформальної зайнятості (*informal employment*), що розглядається з точки зору належності виробничої одиниці (підприємства, компанії) до неформального сектору, а також у більш широкому сенсі — за ознакою неформального характеру роботи чи робочого місця.

Одним з проявів неадекватної зайнятості є низький рівень оплати праці, що може бути оцінений за допомогою частки штатних працівників, які мали нарахований заробіток у межах встановленої законодавством мінімальної

заробітної плати (МЗП) (від усіх працівників, яким оплачено 50 % і більше робочого часу, встановленого на грудень). У 2019—2020 рр. цей показник збільшився з 5,4 до 7,0 %. Під впливом пандемії *Covid-19*, за підсумками трьох років його зростання склало майже 2,5 рази, внаслідок чого в грудні 2021 р. заробітна плата в межах МЗП була нарахована 950,9 тис. працівників.

Середній показник для країни (13,4 %) був перевищений у таких видах економічної діяльності: охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (14,8 %), мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (15,4), будівництво (15,8), оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (16,1), операції з нерухомим майном (18,9), діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (19,1), сільське, лісове та рибне господарство (21,7), надання інших видів послуг (21,7), тимчасове розміщення й організація харчування (27,9 %) (табл. 1). За таких умов темпи

Таблиця 1. Частка працівників, яким нарахована заробітна плата в межах МЗП, за видами економічної діяльності, Україна, 2019—2021 рр., % від усіх працівників, яким оплачено 50 % і більше робочого часу, встановленого на грудень

Види економічної діяльності	2019	2020	2021
Україна	5,4	7,0	13,4
Сільське, лісове та рибне господарство	5,9	8,5	21,7
Промисловість	3,5	5,1	11,9
Будівництво	3,7	7,8	15,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6,2	9,7	16,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,3	8,2	13,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	9,6	18,7	27,9
Інформація та телекомунікації	2,4	5,2	10,7
Фінансова та страхова діяльність	2,5	6,4	8,9
Операції з нерухомим майном	7,1	9,7	18,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	4,5	6,2	11,8
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	6,2	8,0	19,1
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	2,4	2,8	8,9
Освіта	6,6	7,0	11,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	7,8	6,8	14,8
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	12,0	14,2	15,4
Надання інших видів послуг	11,3	13,3	21,7

Джерело: [6, с. 114; 7, с. 114; 8, с. 104].

росту частки працівників, яким у 2019—2021 рр. була нарахована заробітна плата в межах МЗП, перевищували середній показник для країни (2,5 рази) у таких видах економічної діяльності: інформація та телекомунікації (4,5), будівництво (4,3), державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (3,7), сільське, лісове та рибне господарство (3,7), фінансова та страхова діяльність (3,6), промисловість (3,4), діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (3,1 раза).

Темпи росту частки працівників, яким нарахована заробітна плата в межах МЗП, перевищували середнє значення для промисловості в таких

Таблиця 2. Частка працівників, яким нарахована заробітна плата в межах МЗП, за видами економічної діяльності в промисловості, Україна, 2019—2021 рр., % від усіх працівників, яким оплачено 50 % і більше робочого часу, встановленого на грудень

Види економічної діяльності в промисловості	2019	2020	2021
Промисловість	3,5	5,1	11,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1,9	2,0	10,9
Переробна промисловість:	4,3	6,7	14,4
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	5,4	9,1	17,8
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	6,7	10,0	19,2
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	4,0	7,6	16,6
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	1,0	0,9	8,8
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	3,0	5,4	12,6
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	1,4	1,3	5,2
виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції	5,3	8,1	15,8
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	2,9	3,8	11,2
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	3,1	5,0	13,4
виробництво електричного устаткування	5,7	7,2	12,5
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	4,0	6,0	12,3
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	4,0	5,2	11,3
виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	3,8	5,9	14,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,7	0,9	3,1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	3,7	4,8	12,2

Джерело: [6, с. 117; 7, с. 117, 8; с. 107].

видах економічної діяльності: виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення (8,8 раза), добувна промисловість і розроблення кар'єрів (5,7), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (4,4), виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (4,3), виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (4,2), виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (4,2), виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування (3,9), металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (3,9), виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (3,7 раза) (табл. 2).

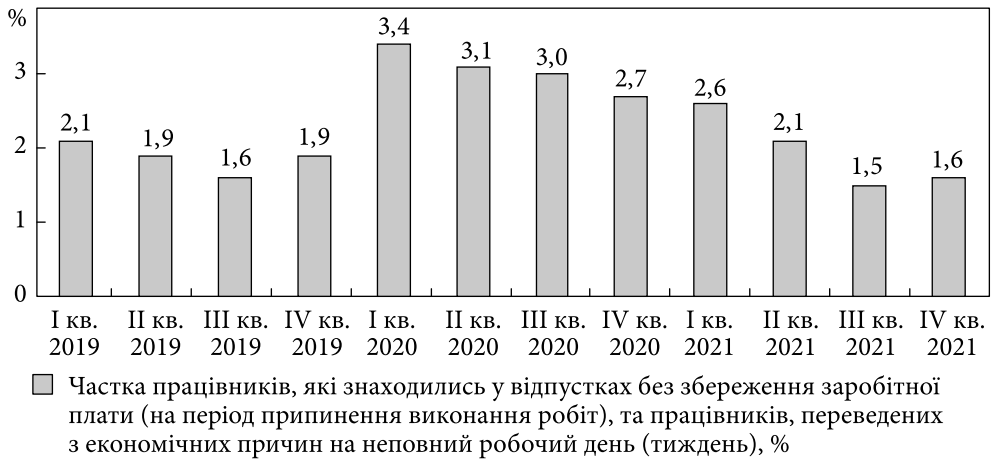
За регіонами України збільшення частки працівників, яким нарахована заробітна плата в межах МЗП, перевищували середнє значення для країни загалом (2,5 рази) у таких областях: Київська (2,8), Донецька (2,9), Кіровоградська (2,9), Одеська (3,0), Житомирська (3,0), Хмельницька (3,2), Закарпатська (3,7) області та м. Київ (3,9 раза) (табл. 3).

Рівень вимушеної неповної зайнятості відображає сумарна частка працівників, які знаходились у відпустках без збереження заробітної плати (на період припинення виконання робіт) і працівників, переведених з економічних причин на неповний робочий день (тиждень). У 2019—2021 рр. даний показник був максимальним у I кв. 2020 р., коли він збільшився в 1,6 раза до відповідного періоду попереднього року (рис. 1). Таке зростання, ймовірно, включає вплив суворих карантинних обмежень, запроваджених на

Таблиця 3. Частка працівників, яким нарахована заробітна плата в межах МЗП, за регіонами, Україна, 2019—2021 рр., % від усіх працівників, яким оплачено 50 % і більше робочого часу, встановленого на грудень

Регіони	2019	2020	2021	Регіони	2019	2020	2021
Україна	5,4	7,0	13,4	Миколаївська	7,3	8,6	13,3
Вінницька	5,9	8,3	14,9	Одеська	4,9	6,8	14,5
Волинська	6,4	8,0	14,1	Полтавська	5,6	7,7	13,2
Дніпропетровська	5,2	6,5	12,9	Рівненська	6,9	8,2	13,4
Донецька	4,6	6,0	13,3	Сумська	8,6	9,6	14,3
Житомирська	5,1	6,3	15,5	Тернопільська	6,6	7,9	15,6
Закарпатська	3,5	4,3	13,0	Харківська	6,5	8,4	15,2
Запорізька	6,2	7,5	14,2	Херсонська	6,1	7,7	15,3
Івано-Франківська	6,5	7,6	15,5	Хмельницька	4,7	6,0	15,1
Київська	4,5	6,7	12,4	Черкаська	5,5	8,8	14,7
Кіровоградська	5,8	7,0	16,9	Чернівецька	7,5	8,6	12,6
Луганська	7,5	8,1	12,3	Чернігівська	9,0	9,2	16,4
Львівська	6,3	7,6	14,1	м. Київ	2,7	4,6	10,5

Джерело: [6, с. 119; 7, с. 119; 8, с. 109].

Рис. 1. Вимушена неповна зайнятість з економічних причин, Україна, 2019—2021 рр., % до середньооблікової чисельності штатних працівників
Джерело: [6, с. 74—75; 7, с. 74—75; 8, с. 67—68].

початку пандемії *Covid-19*. У подальшому рівень вимушеної неповної зайнятості до кінця 2021 р. зменшився в 2,1 раза проти початку 2019 р.

У 2019—2021 рр. вимушеної неповної зайнятості практично не було у сфері освіти, державного управління й оборони та обов’язкового соціального страхування. В той же час рівень вимушеної неповної зайнятості у IV кв. 2021 р. перевищував відповідний показник I кв. 2019 р. у таких видах економічної діяльності: транспорт, складське господарство, поштова та кур’єрська діяльність; інформація та телекомунікації; надання інших видів послуг, а в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів він залишався незмінним. Станом на кінець 2021 р. рівень вимушеної неповної зайнятості був найбільшим у промисловості (4,5 %), а також професійній, науковій та технічній діяльності (3,5 %).

У IV кв. 2021 р. вимушеної неповної зайнятості не було у таких видах економічної діяльності в промисловості: виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення, а також виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів. Водночас збільшення рівня вимушеної неповної зайнятості у IV кв. 2021 р. проти I кв. 2019 р. мало місце у таких видах економічної діяльності в промисловості: постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань; виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів. На кінець 2021 р. в останніх двох видах економічної діяльності в промисловості, а також у виробництві комп’ютерів, електронної та оптичної продукції рівень вимушеної неповної зайнятості був найбільш високим — 20,5, 13,7 і 13,5 % відповідно.

У IV кв. 2021 р. вимушеної неповної зайнятості не було у Закарпатській та Сумській областях. Водночас у Дніпропетровській і Київській областях цей показник збільшився проти I кв. 2019 р., а в Запорізькій області його значення (6,1 %) не змінилося, але було максимальним серед усіх регіонів України.

Невідпрацьований час штатним працівником, який знаходився у відпустці без збереження заробітної плати (на період припинення виконання робіт) або був переведений з економічних причин на неповний робочий день (тиждень) у 2019 р. складав близько 90,9 днів (за умови 8-годинного робочого дня) або 36,4 % річного фонду робочого часу, у 2020 р. — 139 днів або 55,4 % річного фонду робочого часу і в 2021 р. — 126,9 днів або 50,8 % річного фонду робочого часу (табл. 4).

Максимальні втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість у 2019 р. були у фінансовій та страховій діяльності — 288,6 днів (за умови

Таблиця 4. Втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість, за видами економічної діяльності, Україна, 2019—2021 рр., год

Види економічної діяльності	2019	2020	2021
Україна	727	1112	1015
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	800	906	757
Промисловість	684	943	845
Будівництво	1557	1277	1413
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	692	1345	1633
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	677	1228	1415
Тимчасове розміщення й організація харчування	867	1564	1302
Інформація та телекомунікації	903	1761	1402
Фінансова та страхова діяльність	2309	1255	728
Операції з нерухомим майном	1159	1866	2180
Професійна, наукова та технічна діяльність	1148	1353	1485
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	626	1366	688
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	350	769	703
Освіта	1546	1588	408
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	763	1210	1338
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1373	1176	724
Надання інших видів послуг	1116	1544	1431

Джерело: складено авторами за: [6, с. 81—82; 7, с. 81—82; 8, с. 74—75].

8-годинного робочого дня), у 2020 р. і 2021 р. — в операціях з нерухомим майном: 233,3 та 272,5 днів відповідно. Загалом у країні в 2021 р. втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість зросли проти 2019 р. в 1,4 раза. Найбільш високі темпи цього зростання були у таких видах економічної діяльності: оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (2,4 раза), транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність (2,1) державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування (2,0 рази). Водночас втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість за три роки зменшились у таких видах економічної діяльності: освіта (3,8 раза), фінансова та страхова діяльність (3,2), мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (1,9), сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство і будівництво (1,1 раза).

За видами економічної діяльності в промисловості максимальні втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість у 2019 р. були: у виробництві меблів, іншої продукції, ремонті і монтажі машин і устаткування (180,8 днів), у 2020 р. — у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення (200,6 днів), у 2021 р. — у добувній промисловості і розробленні кар'єрів (195 днів), а в переробній промисловості — у текстильному виробництві; виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (174,5 днів) (табл. 5).

Загалом у промисловості в 2021 р. втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість зросли проти 2019 р. в 1,2 раза. Найбільш значними темпи зростання показника були у таких видах економічної діяльності в промисловості: текстильне виробництво; виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (2,2 раза); добувна промисловість і розроблення кар'єрів (2,0 рази). Саме тоді втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість значно зменшились у таких видах економічної діяльності в промисловості: виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (2,5 рази), виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції (1,5), металургійне виробництво; виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (1,2), виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (1,2), виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування (1,1 раза). За регіонами України максимальні втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість у 2019—2020 рр. були у Луганській (193,6 і 248,5 днів відповідно), а в 2021 р. — у Рівненській (240,1 днів) областях (табл. 6). У 2019—2021 рр. темпи зростання втрат робочого часу через вимушену неповну зайнятість були найбільш високими у Дніпропетровській (3,1 раза), Кіровоградській (2,7), Рівненській (2,5), Миколаївській (2,4), Чернівецькій (2,3) і Хмельницькій (2,0 рази) областях. Водночас мало місце зменшення втрат робочого часу через вимушену неповну зайнятість у Сумській (1,3) та Закарпатській (1,1 раза) областях.

З початком повномасштабної агресії РФ проти України відсутність статистичних даних обмежує можливості кількісного аналізу показників гідної зайнятості. За таких умов для оцінки тенденцій доступними є лише дані соціологічних опитувань роботодавців. Так, наприклад, результати щомісячного опитування «Український бізнес під час війни» [9] показують, що частка підприємств, на яких мало місце зростання чисельності працівників у вимушених відпустках, була найбільшою в червні 2022 р. (14,6 %

Таблиця 5. Втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість, за видами економічної діяльності в промисловості, Україна, 2019—2021 рр., год

Види економічної діяльності в промисловості	2019	2020	2021
Промисловість	684	943	845
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	790	1351	1560
Переробна промисловість:	1568	2142	1872
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	712	978	864
текстильне виробництво; виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	647	1052	1396
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	781	1031	1329
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	1094	1605	1290
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	690	1016	272
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	663	1034	972
виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції	681	882	460
металургійне виробництво; виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	855	940	728
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	673	822	581
виробництво електричного устаткування	653	1212	889
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших	784	1088	1049
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	540	852	709
виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	1446	1025	1288
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	788	1141	1205
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	366	449	413

Джерело: складено авторами за: [6, с. 83—84; 7, с. 83—84; 8, с. 76—77].

від усіх опитаних підприємств), тоді як у лютому 2023 р. вона зменшилась до 6,7 %. Водночас частка підприємств, на яких відбулося зменшення чисельності працівників у вимушених відпустках, за цей же період збільшилася з 14,6 % до 22,8 %.

Неформальна зайнятість досліджується в контексті економічного зростання та безпеки, нерівності й бідності, доходів держави і систем соціального захисту населення, гнучкості зайнятості та недобросовісної конкуренції [10]. Існування феномену неформальної зайнятості обґрунтовується в рамках теорій сегментів або подвійності (дуальності) ринків праці (*market segmentation*) [3, с. 13—28] та відносних (порівняльних) переваг (*comparative advantage*). Теорія сегментів стверджує, що неформальна зайнятість має вимушений характер для частини працівників, які витісняються за межі формальної зайнятості в результаті конкуренції на ринку праці. Теорія переваг виходить з того, що індивіди можуть мати порівняльні переваги від неформальної зайнятості відносно формальної. За цих обставин неформальна зайнятість є їх добровільним вибором (за наявності реальної можливості вибору, індивід обирає неформальну зайнятість). Відтак неформальна зайнятість може бути результатом добровільного, усвідомленого та раціонального вибору [4].

Дослідження неформальної зайнятості ґрунтуються на таких гіпотезах:

- ринок праці є сегментованим, тому формальна зайнятість є позитивною, а неформальна має негативну конотацію (традиційна школа — А. Льюїс (W. Lewis) [11], Р. Гарріс (J. Harris) і М. Тодаро (M. Todaro) [12] та ін.);

Таблиця 6. Втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість, за регіонами, Україна, 2019—2021 рр., год

Регіони	2019	2020	2021	Регіони	2019	2020	2021
Україна	727	1112	1015	Миколаївська	646	1269	1541
Вінницька	734	822	1036	Одеська	814	1280	1362
Волинська	538	745	693	Полтавська	542	1162	1067
Дніпропетровська	555	1028	1691	Рівненська	779	1430	1921
Донецька	1017	1021	1053	Сумська	610	931	479
Житомирська	960	966	1063	Тернопільська	586	771	829
Закарпатська	800	1357	751	Харківська	670	867	690
Запорізька	365	491	387	Херсонська	815	813	842
Івано-Франківська	865	1032	1089	Хмельницька	700	1152	1394
Київська	850	1132	1040	Черкаська	719	1202	1323
Кіровоградська	588	988	1612	Чернівецька	784	1345	1784
Луганська	1549	1988	1901	Чернігівська	500	510	545
Львівська	1032	1200	1228	м. Київ	856	1539	1275

Джерело: складено авторами за: [6, с. 85—86; 7, с. 85—86; 8, с. 78—79].

- ринок праці є інтегрованим, а працівники вільно обирають, яким чином максимізувати свою корисність (ревізійністська школа — В. Малоні (W. Maloney) [4] та ін.);

- неформальний ринок праці є неоднорідним (гетерогенним), тому має місце співіснування відсутності вибору на нижньому рівні входження та нормованого верхнього рівня (добровільного вибору) (В. Токман (V. Tokman) [13], Г. Філдс (G. Fields) [14] та ін.).

У документах МОП неформальна зайнятість розглядається з точки зору належності виробничої одиниці (підприємства, компанії) до неформального сектору [15], а також у більш широкому сенсі — за ознакою неформального характеру роботи чи робочого місця [16]. Важливою ознакою неформальної зайнятості в трудових відносинах виступає її повне або часткове вилучення зі сфери дії трудового права, податкового й соціального законодавства. Критерії належності до неформально зайнятих зазвичай узгоджені з концептуальними підходами МОП до визначення неформальної зайнятості та адаптовані до національних умов і доступних даних [17].

Згідно з Методологічними положеннями щодо визначення неформальної зайнятості населення (затверджені наказом Державної служби статистики України від 23.01.2013 №16) [18, с. 13], в Україні неформально зайнятими вважаються:

- самозайняті та роботодавці, які працюють на підприємствах неформального сектору;

- особи, які є членами неформальних виробничих кооперативів (спільно з партнерами провадять незареєстровану діяльність) (через незначну чисельність зазначена категорія включена до категорії самозайнятих);

- особи, які працюють безоплатно на підприємствах формального або неформального сектору;

- наймані працівники формального та неформального секторів, якщо вони відповідають хоча б одному з критеріїв: роботодавець не сплачує за них єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; не мають права на щорічну відпустку; не мають права на оплачуваний лікарняний.

До формально зайнятих належать: самозайняті та роботодавці, які працюють на підприємствах формального сектору; особи, які працюють спільно з партнерами з реєстрацією своєї діяльності (є членами зареєстрованих виробничих кооперативів); наймані працівники, за яких роботодавець сплачує єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та які мають право на щорічну відпустку й оплачуваний лікарняний.

При розрахунку обсягів неформальної зайнятості враховуються окремі категорії зайнятого населення (табл. 7): неформальний сектор (3+4+5+6); неформальна зайнятість (1+2+3+4+5+6); неформальна зайнятість за межами неформального сектору (1+2).

В Україні в 2019 р. рівень неформальної зайнятості становив 21,0 %, у 2020 р. — 20,5 %, а після проходження піку пандемії *Covid-19* цей показник зменшився до 19,5 % у 2021 р. [19, с. 103; 20, с. 99; 21, с. 125]. Отже, попри істотний негативний вплив кризи *Covid-19* на ринок праці, рівень неформальної зайнятості в період 2019—2021 рр. зменшився на 1,5 %. Така ситуація спричинена характером локалізації неформальної зайнятості в економіці України. Частка неформально зайнятих серед окремих груп населення була найбільшою серед зайнятих не за наймом у неформальному секторі жінок із сільської місцевості, з базовою початковою загальною середньою освітою або без освіти, які працюють за найпростішими професіями у сільському, лісовому та рибному господарстві. Розподіл працівників за віком показує, що частіше за інших у стані неформальної зайнятості опинялася молодь віком до 24 років і люди пенсійного віку. Відтак ймовірно, що більшість неформально зайнятих громадян були самозайнятими на сільськогосподарських підприємствах неформального сектору та членами сім'ї, які працюють безоплатно. Водночас реакція адаптації ринку праці на кризу *Covid-19* практично в усіх країнах світу відбувалась шляхом різкого зменшення тривалості робочого часу через карантинні обмеження діяльності компаній та самоізоляцію людей, передусім у сфері надання послуг (готельне, ресторанне господарство, подорожі й туризм тощо).

У цей період існувала стійка пряма залежність між рівнями освіти і неформальної зайнятості — серед осіб з вищою освітою частка формально зайнятих була істотно більшою ніж зайнятих неформально, тоді

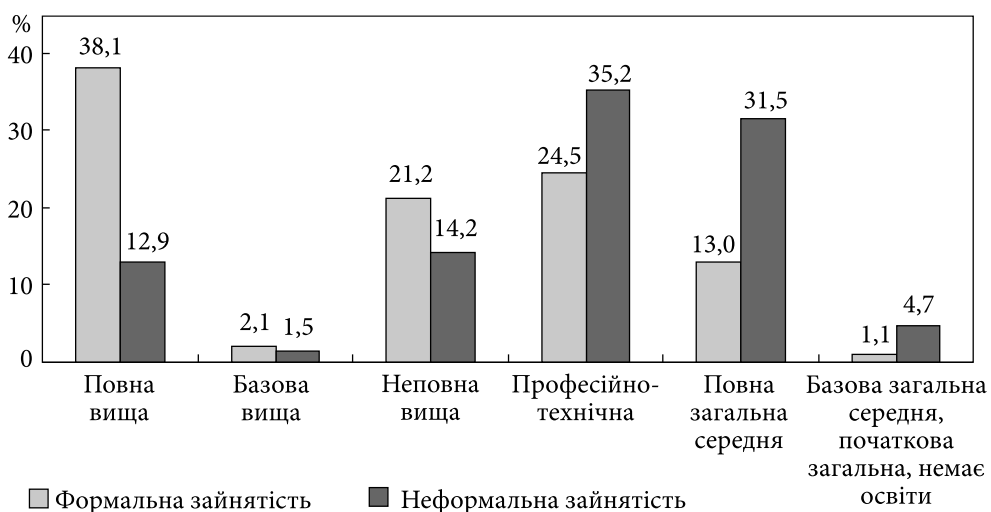
Таблиця 7. Категорії зайнятого населення за типами виробничих одиниць і статусом зайнятості, Україна

Тип виробничих одиниць	Статус зайнятості						
	Самозайняті (включно з особами, які працювали спільно з партнерами)		Роботодавці		Члени сім'ї, які працюють безоплатно		Наймани працівники
	Неформальна зайнятість	Формальна зайнятість	Неформальна зайнятість	Формальна зайнятість	Неформальна зайнятість	Неформальна зайнятість	Формальна зайнятість
Підприємства формального сектору					1	2	
Підприємства неформального сектору	3		4		5	6	

Джерело: [18, с. 13].

як серед осіб з більш низькими рівнями освіти рівень неформальної зайнятості значно перевищував відповідний показник для формально зайнятих (табл. 8).

Так, у 2021 р. частка формально зайнятих серед осіб з вищою освітою була втричі більше ніж неформально зайнятих, тоді як серед тих, хто мав професійно-технічну або повну загальну середню освіту це співвідношення було оберненим на користь неформальної зайнятості та становило 1,4 і 2,4 рази відповідно, а серед працівників з базовою загальною середньою,

Рис. 2. Зайнятість населення за типами робочих місць та рівнем освіти, Україна, 2021 р., у % до чисельності зайнятого населення

Джерело: [21, с. 130].

Таблиця 8. Зайнятість населення за типами робочих місць та рівнем освіти, Україна, 2019—2021 рр., у % до чисельності зайнятого населення, за відповідним рівнем освіти та типом робочого місця

Рівень освіти	2019		2020		2021	
	ФЗ*	НФЗ	ФЗ	НФЗ	ФЗ	НФЗ
Повна вища	37,4	13,5	38,0	13,5	38,1	12,9
Базова вища	2,0	1,3	1,9	1,4	2,1	1,5
Неповна вища	21,4	14,7	21,2	14,0	21,2	14,2
Професійно-технічна	24,4	33,3	24,3	34,1	24,5	35,2
Повна загальна середня	13,5	32,4	13,4	32,2	13,0	31,5
Базова, початкова загальна середня, або не мають освіти	1,3	4,8	1,2	4,8	1,1	4,7

Джерело: [19, с. 108; 20, с. 104; 21, с. 130]; *ФЗ — формальна зайнятість, НФЗ — неформальна зайнятість.

початковою загальною освітою або без освіти рівень неформальної зайнятості перевищував відповідний показник для формальної зайнятості в 4,3 раза (рис. 2).

Таблиця 9. Динаміка частки неформально зайнятого населення за видами економічної діяльності, Україна, 2019—2021 рр., у % до усього неформально зайнятого населення

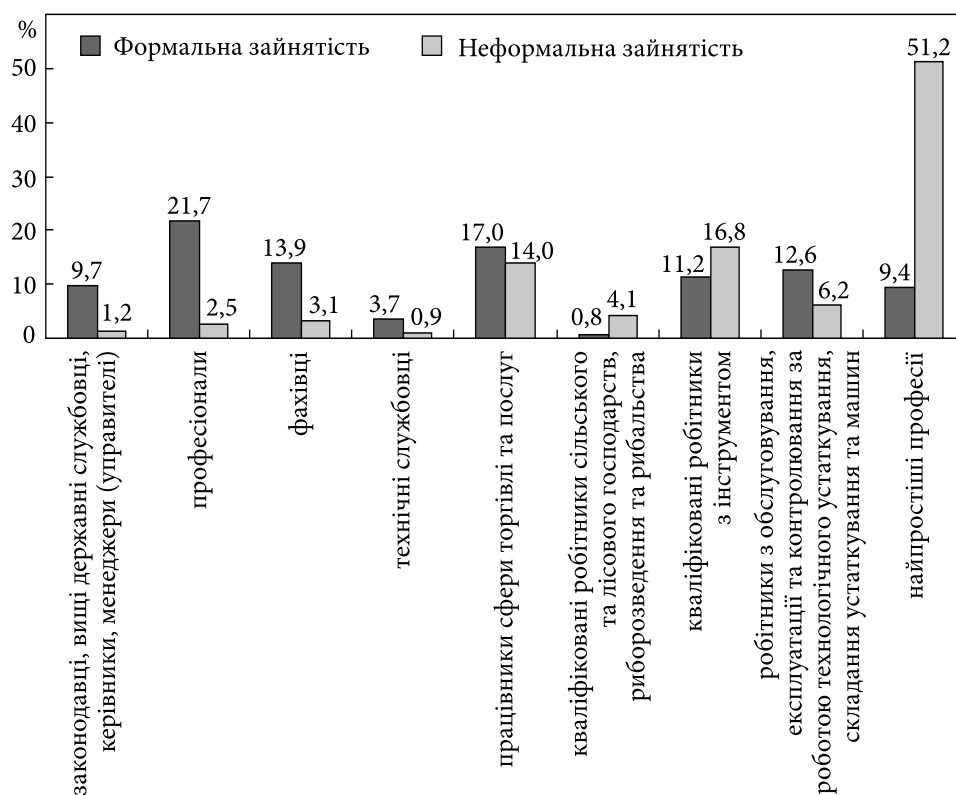
Види економічної діяльності	2019	2020	2021
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	42,3	44,1	45,5
Промисловість	5,9	5,6	5,8
Будівництво	17,0	17,2	17,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	17,3	16,1	15,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3,9	4,2	4,3
Тимчасове розміщення й організація харчування	2,6	2,6	2,2
Інформація та телекомунікації	1,3	1,3	1,2
Інші види економічної діяльності	9,7	8,9	8,1

Джерело: [19, с. 111; 20, с. 107; 21, с. 133].

Таблиця 10. Зайнятість населення за типами робочих місць і професійними групами, Україна, 2019—2021 рр., у % до чисельності зайнятого населення у професійній групі за відповідним типом робочого місця

Професійна група	2019		2020		2021	
	ФЗ*	НФЗ	ФЗ	НФЗ	ФЗ	НФЗ
законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	9,8	1,4	9,7	1,4	9,7	1,2
професіонали	21,8	3,2	21,8	2,9	21,7	2,5
фахівці	13,8	3,2	14,0	2,9	13,9	3,1
технічні службовці	3,7	1,1	3,7	1,1	3,7	0,9
працівники сфери торгівлі та послуг	16,8	16,1	17,0	14,8	17,0	14,0
кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	0,7	2,1	0,7	3,4	0,8	4,1
кваліфіковані робітники з інструментом	11,4	16,6	11,1	17,1	11,2	16,8
робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	12,5	6,2	12,4	6,3	12,6	6,2
найпростіші професії	9,5	50,1	9,6	50,1	9,4	51,2

Джерело: [19, с. 117; 20, с. 113; 21, с. 139]; * ФЗ — формальна зайнятість, НФЗ — неформальна зайнятість.

Рис. 3. Зайнятість населення за типами робочих місць та професійними групами, Україна, 2021 р., %
Джерело: [21, с. 139].

У 2019—2021 рр. більш ніж 40 % неформально зайнятого населення працювало в сільському, лісовому та рибному господарстві, понад 17 % — на будівництві та більше 15 % — в оптовій і роздрібній торгівлі (табл. 9).

У цей саме час у сільському, лісовому та рибному господарстві, а також на транспорті, в складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності даний показник збільшувався, у будівництві залишався без змін, у решті видів економічної діяльності частка неформально зайнятого населення зменшувалася (табл. 10).

Приблизно половина тих, хто працював за найпростішими професіями, була зайнята неформально — в 2021 р. цей показник збільшився проти 2019—2021 рр. і становив 51,2 % (рис. 3).

Ситуація щодо неформальної зайнятості в регіонах України у 2019—2021 рр. загалом не зазнала істотних змін, лише до п'ятірки регіонів, які мали найменший рівень неформальної зайнятості, в 2021 р. замість Полтавської області увійшло м. Київ (табл. 11).

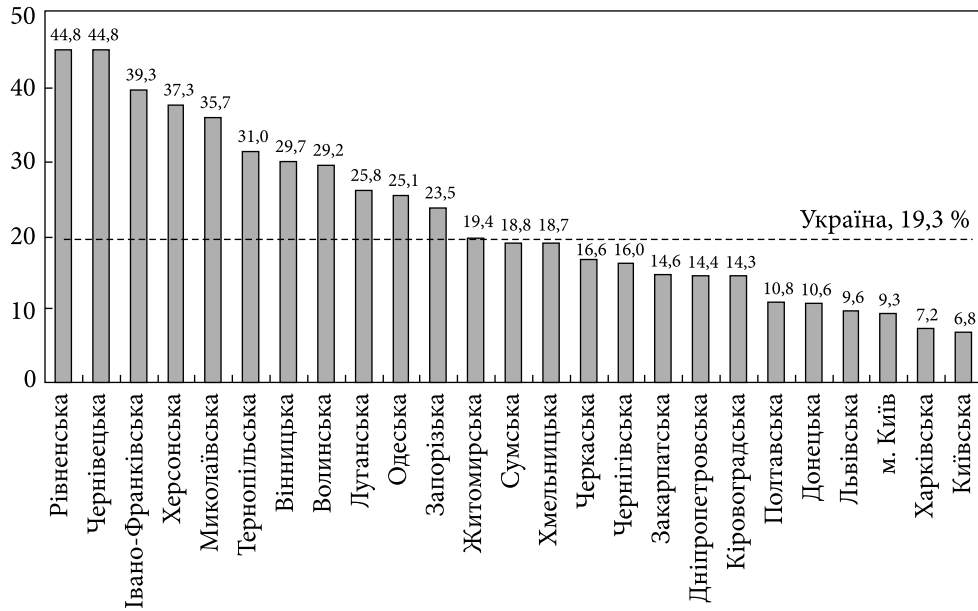

Рис. 4. Рівень неформальної зайнятості населення, за регіонами, Україна, 2021 р., %
Джерело: [21, с. 139].

Таблиця 11. Неформальна зайнятість населення, за регіонами, Україна, 2019—2021 рр., %

№	Місця в рейтингу (1 — найвищий рівень неформальної зайнятості)			Місця в рейтингу (1 — найнижчий рівень неформальної зайнятості)		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
1.	Чернівецька	Чернівецька	Рівненська	Київська	Київська	Київська
2.	Рівненська	Рівненська	Чернівецька	Харківська	Харківська	Харківська
3.	Херсонська	Івано-Франківська	Івано-Франківська	Полтавська	Львівська	м. Київ
4.	Івано-Франківська	Херсонська	Херсонська	Львівська	Полтавська	Львівська
5.	Миколаївська	Миколаївська	Миколаївська	Донецька	Донецька	Донецька

Джерело: [19, с. 117; 20, с. 113; 21, с. 139].

У 2019—2020 рр. рівень неформальної зайнятості, вищий за середній в Україні (20,9 і 20,3 % відповідно), мали по 14 регіонів, тоді як у 2021 р. (19,3 %) їх кількість зменшилась до 12 регіонів (рис. 4).

Висновки та перспективи подальших досліджень. У 2019—2021 рр. в Україні значно збільшилась неадекватна зайнятість — частка працівників із низьким рівнем оплати праці зросла майже в 2,5 рази. Цей показник був

найбільшим у сільському, лісовому та рибному господарстві, тимчасовому розміщенні й організації харчування, наданні інших видів послуг. Водночас темпи росту частки працівників з низьким рівнем оплати праці також були найвищими у сфері інформації та телекомунікацій, для якої не був критичним вплив пандемії *Covid-19*. Під впливом жорстких карантинних обмежень на початку 2020 р. мало місце значне зростання рівня вимушеної неповної зайнятості, але до кінця 2021 р. він зменшився вдвічі проти початку 2019 р. Показник був найбільшим у промисловості та практично не реєструвався у сфері освіти, державного управління й оборони та обов'язкового соціального страхування. Попри те, що наслідки пандемії *Covid-19* у частині її впливу на рівень вимушеної неповної зайнятості загалом були подолані до кінця 2021 р., втрати робочого часу в цей період збільшились. Зокрема, невідпрацьований час штатним працівником, який знаходився в умовах вимушеної неповної зайнятості, збільшився з 36,4 % до 50,8 % річного фонду робочого часу, а втрати робочого часу через вимушену неповну зайнятість загалом зросли в 1,4 раза.

Профіль неформальної зайнятості свідчить про неоднорідність (гетерогенність) неформального ринку праці в Україні, що характеризується поєднанням відсутності вибору на нижньому рівні входження та нормованого верхнього рівня (добровільного вибору). В стані неформальної зайнятості найчастіше опиняються зайняті не за наймом у неформальному секторі жінки із сільської місцевості, з базовою початковою загальною середньою освітою або без освіти, які працюють за найпростішими професіями у сільському, лісовому та рибному господарстві, а також молодь до 24 років і люди пенсійного віку. Існує пряма залежність між рівнями освіти і неформальної зайнятості, тому для працівників з вищою освітою неформальна зайнятість, швидше за все, є добровільним вибором.

Отже, брак гідної зайнятості, що є одним із проявів глобальних соціальних ризиків у сфері праці, в Україні детермінований низкою проблем:

- збільшення неадекватної зайнятості з низьким рівнем оплати праці в сільському, лісовому та рибному господарстві, а також сфері надання послуг, інформації та телекомунікацій;
- високий рівень вимушеної неповної зайнятості в промисловості та збільшенні втрат робочого часу попри подолання наслідків впливу пандемії *Covid-19*;
- відсутність вибору на нижньому рівні входження до неформального ринку праці для сільських жінок, молоді та людей пенсійного віку.

З огляду на це перспективи подальших досліджень передбачатимуть наукове обґрунтування пріоритетних напрямків політики повоєнної розбудови України — щодо подолання кризи у сфері зайнятості, забезпечення сталого людського розвитку, створення потенціалу протидії для стратегічного реагування на виклики і небезпеки, реалізації перспектив європей-

ської інтеграції та виконання зобов'язань з реалізації Цілей сталого розвитку для України до 2030 року, зокрема цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання».

ЛІТЕРАТУРА

1. The Global Risks Report 2023. 18th Edition. Published by the World Economic Forum. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf (дата звернення: 13.09.2022).
2. Avin Sh., Wintle B. C., Weitzdörfer J., Ó hÉigeartaigh S. S., Sutherland W. J., Rees M. J. Classifying global catastrophic risks. *Futures*. 2018. № 102. P. 20—26.
3. Doeringer P., Piore M. *Internal Labor Markets and Manpower Analysis*. Lexington (Mass.). 1971.
4. Maloney W. F. Informality Revisited. *World Development*. 2004. № 32. P. 1159—1178.
5. Decent Work: Report of the Director-General of the ILO at the 87th session of the ILC. Geneva: ILO, 1999.
6. Праця України у 2019 році: стат. збірник. Держстат України. Київ, 2021. 267 с.
7. Праця України у 2020 році: стат. збірник. Держстат України. Київ, 2022. 232 с.
8. Праця України у 2021 році: стат. збірник. Держстат України. Київ, 2022. 209 с.
9. Нове щомісячне опитування підприємств. Український бізнес під час війни. ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій». URL: <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=7140> (дата звернення: 10.04.2023).
10. Recommendation N 204 concerning the Transition from the Informal to the Formal Economy. Geneva, 2015 URL: https://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/previous-sessions/104/texts-adopted/WCMS_377774/lang--en/index.htm (дата звернення: 13.10.2022).
11. Lewis W. A. Economic development with unlimited supplies of labour. *Manchester School*. 1954. № 22(2). P. 139—191.
12. Harris J. R., Todaro M. P. Migration, unemployment and development: a two sector analysis. *The American Economic Review*. 1970. № 60(1). P. 126—142.
13. Tokman V. E. An Exploration into the Nature of Informal-Formal Sector Relationships: The Case of Santiago. *World Development*. 1978. Vol. 6. P. 1065—75.
14. Fields G. S. *A Guide to Multisector Labor Market Models*. Social Protection Discussion Paper 32547. Washington, DC: The World Bank, 2005.
15. Resolution concerning statistics of employment in the informal sector adopted by the 15th ICLS. ILO, 1993. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087484.pdf (дата звернення: 15.10.2022).
16. Guidelines concerning a statistical definition of informal employment adopted by the 17th ICLS. ILO, 2003. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087622.pdf (дата звернення: 15.10.2022).
17. Measuring informality: A statistical manual on the informal sector and informal employment. Geneva: ILO, 2013. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_222979.pdf (дата звернення: 16.11.2022).
18. Методологічні положення щодо визначення неформальної зайнятості населення (затверджені наказом Державної служби статистики України від 23.01.2013 № 16). URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/18/metod_16.pdf (дата звернення: 04.08.2022).
19. Робоча сила України. 2019 рік: стат. збірник. Держстат України. Київ, 2020. 194 с.
20. Робоча сила України. 2020 рік: стат. збірник. Держстат України. Київ, 2021. 190 с.
21. Робоча сила України. 2021 рік: стат. збірник. Держстат України. Київ, 2022. 216 с.

REFERENCES

1. The Global Risks Report 2023 (2023). 18th Edition. Published by the World Economic Forum. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf
2. Avin, Sh., Wintle, B. C., Weitzdörfer, J., Ó hÉigartaigh, S. S., Sutherland, W. J. & Rees, M. J. (2018). Classifying global catastrophic risks. *Futures*, 102, 20—26.
3. Doeringer, P. & Piore, M. (1971). *Internal Labor Markets and Manpower Analysis*. Lexington (Mass.).
4. Maloney, W. F. (2004). Informality Revisited. *World Development*, 32, 1159—1178.
5. Decent Work (1999). Report of the Director-General of the ILO at the 87th session of the ILC. Geneva: ILO.
6. Labour of Ukraine 2019 (2020). Statistical databook. State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
7. Labour of Ukraine 2020 (2021). Statistical databook. State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
8. Labour of Ukraine 2021 (2022). Statistical databook. State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
9. New monthly survey of enterprises (2023). Ukrainian business during the war. NGO «The Institute for Economic Research and Policy Consulting». <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=7140> [in Ukrainian].
10. ILO (2015). Recommendation N 204 concerning the Transition from the Informal to the Formal Economy. Geneva. https://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/previous-sessions/104/texts-adopted/WCMS_377774/lang--en/index.htm
11. Lewis, W. A. (1954). Economic development with unlimited supplies of labour. *Manchester School*, 22(2), 139—191.
12. Harris, J. R. & Todaro, M. P. (1970). Migration, unemployment and development: a two sector analysis. *The American Economic Review*, 60(1), 126—142.
13. Tokman, V. E. (1978). An Exploration into the Nature of Informal-Formal Sector Relationships: The Case of Santiago. *World Development*, 6, 1065—75.
14. Fields, G. S. (2005). A Guide to Multisector Labor Market Models. Social Protection Discussion Paper 32547. Washington, DC: The World Bank.
15. ILO (1993). Resolution concerning statistics of employment in the informal sector adopted by the 15th ICLS. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087484.pdf
16. ILO (2003). Guidelines concerning a statistical definition of informal employment adopted by the 17th ICLS. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087622.pdf
17. ILO (2013). Measuring informality: A statistical manual on the informal sector and informal employment. Geneva. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_222979.pdf
18. Methodological regulations regarding the determination of informal employment of the population (approved by the order of the State Statistics Service of Ukraine No. 16 of 23.01.2013) (2013). https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/18/metod_16.pdf [in Ukrainian].
19. Labor force of Ukraine 2019 (2020). Stat. databook. State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
20. Labor force of Ukraine 2020 (2021). Stat. databook. State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
21. Labor force of Ukraine 2021 (2022). Stat. databook. State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.03.2023

Iryna Novak, PhD (Econ.), Leading Researcher
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd Tarasa Shevchenka, 60
E-mail: novak20@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-4579-2470
Scopus ID: 57222406264

Inesa Zhuk, PhD (Econ.), Senior Research Fellow
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd Tarasa Shevchenka, 60
E-mail: zhukinna78@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0840-8751

GLOBAL SOCIAL RISKS IN THE FIELD OF LABOR:
LACK OF DECENT EMPLOYMENT IN UKRAINE

The article is devoted to the study of decent employment in Ukraine in the context of global social risks in the field of labor. Based on the generalization of approaches to understanding global risks, the concepts of decent work, and sustainable human development, the lack of decent employment is considered one of the manifestations of the crisis in the field of employment, which is characterized by wage stagnation, the growth of unemployment and underemployment, geographical or sectoral mismatches between the demand and supply of labor force etc. The purpose of this article is to study decent employment in Ukraine in the context of global social risks in the field of labor, to identify the main problems that cause a lack of decent employment, the solution of which is necessary to ensure sustainable human development and post-war recovery of the country, to realize the prospects of European integration. The scientific novelty of the study is the substantiation of the methodological approach to the study of decent employment in the context of global social risks in the field of labor based on the analysis of such components as inadequate employment, forced underemployment for economic reasons, and informal employment. To achieve the defined goal, the following research methods are applied: comparative and statistical analysis of data, graphical method of presenting results — for quantitative assessment and research of decent employment; methods of system approach, logical analysis, induction and deduction, generalization and analogy — when substantiating and developing a methodological approach to the study of decent employment in Ukraine in the context of global social risks in the field of labor. On the basis of national data on labor statistics from statistical observations of enterprises, as well as a sample survey of the workforce, the dynamics of inadequate employment, forced underemployment for economic reasons, and informal employment were analyzed, in particular at sectoral and regional levels. It has been established that the main problems that cause a lack of decent employment in Ukraine are: an increase in inadequate employment with low wages in agriculture, forestry, and fishing, as well as in the field of providing services, information, and telecommunications; high level of forced underemployment in industry and increased loss of working time despite overcoming the effects of the COVID-19 pandemic; lack of choice at the lower level of entering the informal labor market for rural women, young people, and people of retirement age.

Keywords: decent employment, global social risks, inadequate employment, forced underemployment for economic reasons, informal employment, sustainable human development.